

Клименченко Світлана Дмитрівна,

доцент кафедри юридичного
документознавства Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філологічних наук, доцент

**ДОТРИМАННЯ ЛЕКСИЧНИХ МОВНИХ НОРМ
ЯК ЗАПОРУКА ТОЧНОСТІ ЗМІСТУ ЮРИДИЧНОГО
ТЕКСТУ**

Юридичний текст як одна з найважливіших форм вираження права є головним реквізитом документа, завдяки якому складається і оформлюється цей документ.

Як будь-який офіційний текст, текст юридичного документа не допускає двозначності розуміння його змісту, виникнення певних асоціацій та ремінісценцій. З цієї причини основними вимогами до змісту юридичного тексту є його зрозумілість і точність викладу. Доступність розуміння та прозорість документа досягається не за рахунок повноти

викладу, а забезпечується точним добором потрібного слова та правильним використанням термінів.

Вимога ретельного добору слів та вживання лише тих мовних елементів, які однозначно сприйматимуться у відповідному контексті, ставить правника перед необхідністю засвоєння поняття унормованості юридичної мови як однієї з найважливіших ознак літературної мови, яка у свою чергу лежить в основі офіційно-ділового стилю.

Мовні норми охоплюють усі рівні мови. Як головна категорія культури мови мовна норма, як вважає Л. І. Мацько, це сукупність найбільш традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації. Лексичні мовні норми як ті, що регулюють правильність використання слова відповідно до властивого йому лексичного значення, - одні з найголовніших, бо саме вони найбільшою мірою впливають на правильне розуміння юридичного тексту.

З метою запобігання спотворенню змісту юридичного припису слід ретельно дотримуватися лексичних мовних норм, уникаючи таких основних груп помилок:

нерозрізнення паронімів (слів, які є близькими за звуковим складом і вимовою, але різні за значенням і написанням: виборчий процес, але виборна посада; громадська організація, але громадянський обов'язок; особовий склад, але особиста думка; погроза комусь, але загроза чогось; місце скоєння злочину, але рідне місто; давати показання, але показ мод; напрямок руху, але напрям навчання і т. п.);

недоречне або невинувдане вживання іншомовних слів (репрезентувати замість представити, інкримінується скоєння злочину замість обвинувачується у скоєнні злочину, суїцид замість самогубство, потерпіти фіаско замість зазнати невдачі або провалу);

неправильне вживання омонімів (слів, які пишуться однаково, але мають різне значення: АКТ як документ - у такому випадку родовий відмінок однини матиме форму АКТА, АКТ як дія - відповідно родовий відмінок однини матиме форму АКТУ; ТЕРМІН як поняття в галузі будь-якої науки - ТЕРМІНА, ТЕРМІН як проміжок часу - ТЕРМІНУ). Особливої уваги потребують так звані міжмовні омоніми, ці «фальшиві друзі перекладачів», які в умовах українсько-російської

двомовності можуть зіграти злий жарт з укладачем документа (російське «неделя» на позначення семи днів тижня та українське «неділя» на позначення одного дня; російське «вероятный» та українське «вірогідний» ніяк не можуть бути тотожними за значенням, оскільки українське «вірогідний» слід розуміти як «гідний віри», тобто «достоверный» російською);

уживання росіянізмів, що породжує банальний «суржик» (участковий замість дільничний, приймати участь замість брати участь, розмовляти на українській мові замість розмовляти українською, вступати в силу замість набирати чинності, розглянемо слідуючі питання замість розглянемо такі питання і т. п.);

уживання архаїзмів, тобто застарілих слів (належить замість слід, попереднє розслідування замість досудове розслідування, кримінальна справа замість кримінальне провадження, міліціонер замість працівник поліції, цим пропонується замість пропонуємо і т. п.);

неправильний вибір дієслова з-посеред слів-синонімів (здійснити злочин замість скоїти злочин, виявляти опір замість чинити опір, надати подяку замість скласти подяку, у тексті зустрічаються помилки замість у тексті трапляються помилки)

уживання просторічних слів та професіоналізмів (відмовив ручник замість ручне гальмо, балакати замість говорити, застосовувати браслети замість застосовувати кайданки, дістати ствол замість дістати пістолет і т. п.);

використання в тексті тавтології, тобто логіко-лінгвістичної помилки, суть якої полягає у поєднанні в межах словосполучення чи навіть речення споріднених слів, як-от: скарги оскаржують, характеристика характеризує, користь від користування, відшкодування шкоди та ін.);

побудова плеонастичних конструкцій, тобто таких, у яких одне із слів є логічно зайвим, оскільки за значенням є тотожним до іншого члена словосполучення (таємна крадіжка, вільна вакансія, у квітні місяці, колега по роботі, преїскурант цін і т. п.).

Дотримуючись вищезазначених лексичних норм, укладач юридичного документа зможе досягти найголовнішого - однозначного і правильного розуміння юридичного тексту, що у свою чергу забезпечить ефективне функціонування такого документа.